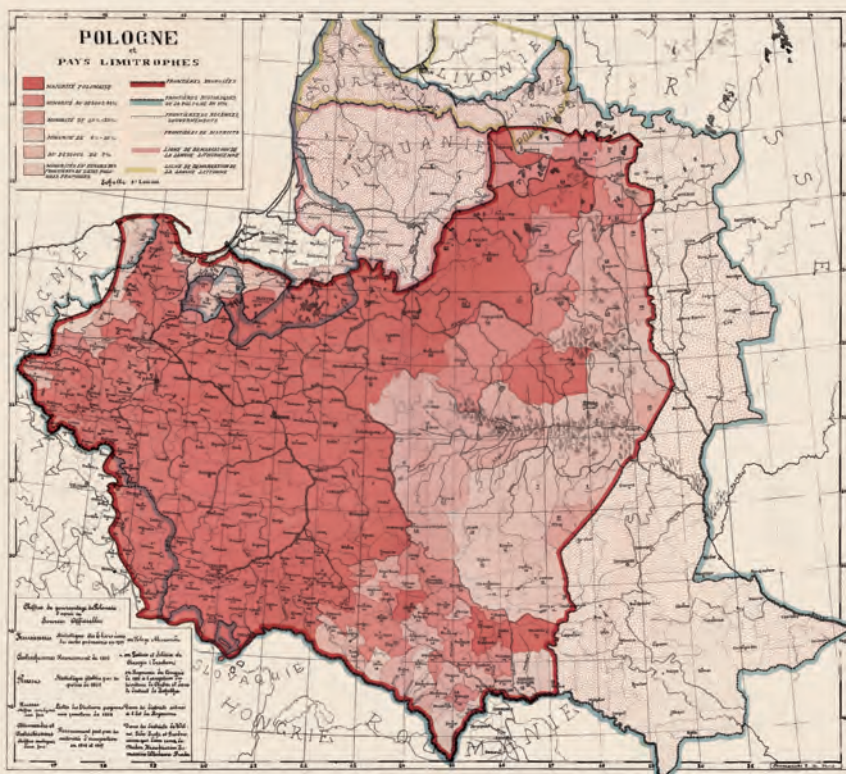

U progu niepodległości

„Kroniki Polskie”

Centralnej Agencji Polskiej w Lozannie
(sierpień – październik 1918)

U progu niepodległości

U progu niepodległości

„Kroniki Polskie”

Centralnej Agencji Polskiej w Lozannie
(sierpień – październik 1918)

Wstęp i opracowanie:

Piotr Cichoracki, Joanna Dufrat, Paweł Jaworski,
Grzegorz Kulka, Mateusz Nowikiewicz,
Monika Piotrowska-Marchewa

2024

Piotr Cichoracki
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław
🔗 <https://orcid.org/0000-0003-2523-2679>
✉ piotr.cichoracki@uwr.edu.pl

Joanna Dufurat
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław
🔗 <https://orcid.org/0000-0003-4143-0026>
✉ joanna.dufurat@uwr.edu.pl

Paweł Jaworski
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław
🔗 <https://orcid.org/0000-0001-5256-1238>
✉ pawel.jaworski@uwr.edu.pl

Grzegorz Kulka
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław
🔗 <https://orcid.org/0000-0003-2844-5442>
✉ grzegorz.kulka@uwr.edu.pl

Mateusz Nowikiewicz
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław
🔗 <https://orcid.org/0000-0002-9245-0839>
✉ mateusz.nowikiewicz2@uwr.edu.pl

Monika Piotrowska-Marchewa
Uniwersytet Wrocławski, Wrocław
🔗 <https://orcid.org/0000-0003-3136-9348>
✉ monika.piotrowska-marchewa@uwr.edu.pl

© Copyright by individual authors and Księgarnia Akademicka, 2024

Recenzent
dr hab. Janusz Mierzwa, prof. UJ

Opracowanie redakcyjne
Ewelina Biernaś

Projekt okładki
Lesław Sławiński

ISBN 978-83-8368-133-7 (druk)
ISBN 978-83-8368-134-4 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788383681344>

Na okładce wykorzystano mapę z domeny publicznej

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Wrocławski

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

SPIS TREŚCI

Agencja Lozańska na tle polskich działań niepodległościowych w latach I wojny światowej	11
Dokument 1	37
[1918 sierpień], Lozanna. – „No. 1. Kronika Polska ważniejszych zdarzeń i objawów życia narodowego i społecznego w Królestwie Polskim za miesiąc sierpień 1918 roku”	
I. Słowo wstępne	41
II. Regencja, rząd i Rada Stanu	42
III. Opinia publiczna	56
IV. Głosy prasy o Radzie Stanu	62
V. Chełmszczyzna	72
VI. Sprawa waluty	79
VII. Powrót uchodźców	81
VIII. Pierwszy zjazd księgarzy polskich	84
IX. Apropozycja	87
X. Nastroj ludności	90
XI. Ruch ekonomiczny	91
XII. Sprawy oświatowe	94
Dodatek do Kroniki Królestwa Polskiego	95
Dokument 2	103
1918 sierpień 30, Lozanna. – „No. 4. Kronika Polska ważniejszych zdarzeń i objawów życia narodowego i społecznego w zaborze au- striackim za miesiąc sierpień 1918 r.”	
I. Przedstawicielstwo parlamentarne	107
II. Niezadowolenie w kołach austrofiłskich	112
III. Opinia publiczna	114
IV. Apropozycja	117
V. Postępowanie rządu	121

VI. Klęska powodzi	125
VII. Odezwa i akcja posła Witosa w sprawie reform agrarnych	127
VIII. Nastrój ludności	130
IX. Proces legionistów w Marmaros-Sziget	133
X. Ruch ekonomiczny	138
XI. Ostatnie wiadomości	139
Dokument 3	143
1918 sierpień 31, Lozanna. – „No. I. Kronika Polska ważniejszych wypadków i zdarzeń życia narodowego i społecznego w zaborze pruskim za miesiąc sierpień 1918 r.”	
I. Słowo wstępne	147
II. Ruch polityczny	148
III. Najnowsza faza walki z polskością na Górnym Śląsku	151
IV. Dwudziestolecie związku sokołów	155
V. Wzmocnienie polskości w Gdańsku	156
VI. Obawy i zakusy wrogów	158
VII. Z wychodźstwa w Niemczech	159
VIII. Drobne wiadomości	161
Dokument 4	163
1918 wrzesień 30, Lozanna. – „No. 5. Kronika Polska ważniejszych zdarzeń i objawów życia narodowego i społecznego w ziemiach polskich, na kresach i wychodźstwie za miesiąc wrzesień 1918 roku”	
I. Słowo wstępne	167
II. Nowa fala w rozwoju sprawy polskiej	168
III. Sytuacja w Niemczech i Austro-Węgrzech	172
IV. Stosunek mocarstw centralnych do sprawy polskiej	177
V. Życie polityczne	183
VI. Chełmszczyzna i Podlasie	254
VII. Agitacja ruska (ukraińska) przeciw przyłączeniu Galicji do Królestwa	256
VIII. Apropozycja – stan ekonomiczny – nastrój ludności	258
IX. Ruch oświatowy	273
X. Ruch ekonomiczny	285

SPIS TREŚCI

XI. Krótkie zestawienie wypadków na kresach wschodnich Rosji	292
XII. Ostatnie wiadomości	298
Dokument 5	301
1918 październik 30, Lozanna. – „No. 6. Kronika Polska ważniejszych zdarzeń i objawów życia narodowego i społecznego w ziemiach pol- skich, na kresach i wychodźstwie za miesiąc październik 1918”	
I. Słowo wstępne	305
II. Wielkie dni	309
III. Głosy prasy o deklaracji posłów polskich w Wiedniu oraz manifeście Rady Regencyjnej	388
IV. Głosy prasy o nowym gabinecie polskim	396
V. Intrygi pruskie. Konstytuanta rusko-ukraińska	401
VI. Wschodnie Kresy i Rosja	405
VII. Polacy w Ameryce i w rozproszeniu	407
VIII. Ruch społeczny	422
Bibliografia	425
Summary	427
Indeks osobowy	429
Indeks geograficzny	441

*Książkę tę dedykujemy
prof. dr. hab. Krzysztofowi Kawalcowi
z podziękowaniami za wieloletnią współpracę
i okazaną nam życzliwość*

*Koleżanki i Koledzy
z Zakładu Historii Polski i Powszechnej
XIX i XX Wieku IH UW*

prof. dr hab. Krzysztof Kawalec

AGENCJA ŁOZAŃSKA NA TLE POLSKICH DZIAŁAŃ NIEPODLEGŁOŚCIOWYCH W LATACH I WOJNY ŚWIATOWEJ

Napięta sytuacja na arenie międzynarodowej przed 1914 r., zapowiadająca wybuch wojny na skalę europejską, skłaniała czołowych polityków polskich do myślenia o wykorzystaniu okazji i uzyskaniu od państw zaborczych ustępstw wobec Polaków. Jak wiadomo, dominowały dwie orientacje.

Przywódca ruchu endeckiego Roman Dmowski w książce *Niemcy, Rosja i kwestia polska* z 1908 r. argumentował, że Polacy powinni swoje dążenia związać z Rosją. Uważał, że prawdziwe niebezpieczeństwo wynarodowienia grozi im bowiem ze strony lepiej zorganizowanych Niemiec, nie zaś Rosji, nad którą Polacy górują cywilizacyjnie. Dmowski liczył na zjednoczenie wszystkich trzech zaborów pod berłem cara. Zdawał sobie sprawę ze znaczenia pewnej zależności Rosji od stanowiska Francji i Wielkiej Brytanii. Już przed wybuchem wojny planował stworzenie grupy ekspertów, mającej na celu nawiązanie kontaktów z przedstawicielami kręgów opiniotwórczych w państwach zachodnich¹.

Józef Piłsudski, przywódca ruchu strzeleckiego w Galicji, związany przez lata z Polską Partią Socjalistyczną, uważał natomiast, że głównym, tradycyjnym wrogiem Polaków jest Rosja. Dlatego zaproponował powiązanie sprawy polskiej z wysiłkiem wojennym Austrii, która przecież umożliwiła Polakom autonomiczny rozwój życia narodowego w Galicji. Tymczasem większość polityków polskich z zaboru austriackiego poprzestawała na wizji przyłączenia Królestwa do autonomicznej Galicji i przekształcenia Austro-Węgier w monarchię trialistyczną. Zgodnie podjęli oni decyzję

---

¹ A. Chwałba, *Historia Polski 1795–1918*, Kraków 2005, s. 118-119.

o tworzeniu u boku armii austriackiej polskich formacji zbrojnych, które przybrały ostatecznie formę Legionów. Dla Piłsudskiego zjednoczenie Galicji z Królestwem Polskim nie było jednak celem samym w sobie, lecz miało stanowić zacznik do odrodzenia niepodległej Rzeczypospolitej².

Z ustaleń biografów obu przeciwników politycznych – Piłsudskiego i Dmowskiego – wynika, że liczyli oni na korzystny dla sprawy przebieg wojny: pobicie Rosji przez państwa centralne, a następnie klęskę Niemiec i Austro-Węgier na froncie zachodnim³. W tym kontekście rola udziału Francji i Wielkiej Brytanii w realizacji koncepcji politycznych dotyczących przyszłości Polski mogła się okazać kluczową, choć mocarstwa zachodnie nie podejmowały tematyki polskiej, uważając ją za wewnętrzną sprawę Rosji – swojego sojusznika w gronie państw Ententy.

Tymczasem sukcesy niemieckie na froncie wschodnim spowodowały, że w 1915 r. Królestwo Kongresowe znalazło się w rękach armii niemieckich i austriackich. Niemcy włączyli do obszaru swojej okupacji większą część Królestwa z najważniejszymi ośrodkami miejskimi i przemysłowymi kraju. Utworzone przez nich generał-gubernatorstwo w Warszawie objęło ³/₅ ziem Kongresówki, zamieszkałych w 1916 r. przez około 6 milionów ludzi. Austriacy, którym przypadła południowa część Królestwa z 3,3 miliona ludności, utworzyli generał-gubernatorstwo w Lublinie. Siły okupacyjne w generał-gubernatorstwie warszawskim liczyły około 80 tysięcy ludzi, w tym około 60 tysięcy żołnierzy. Liczniejsze były siły okupacyjne austro-węgierskie, które wynosiły ponad 100 tysięcy ludzi⁴.

Ogłoszenie 5 listopada 1916 r. przez generał-gubernatorów niemieckiego i austro-węgierskiego manifestu proklamującego powołanie do życia samodzielnego państwa polskiego z ziem odebranych Rosji i zapowiedź organizacji armii polskiej u boku państw centralnych otworzyły nową epokę w dziejach polskich. Tego samego dnia, 5 listopada, cesarz Franciszek Józef wydał dekret o nadaniu Galicji większej autonomii, co miało zmniejszyć niechęć wśród mieszkających tam Polaków i zapobiec ewentualnej irredencji, gdyż

² *Ibidem*, s. 382, 529, 571.

³ K. Kawalec, *Roman Dmowski*, Warszawa 1996, s. 122; W. Suleja, *Józef Piłsudski*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2004, s. 119-124.

⁴ P. Łossowski, *Jak Feniks z popiołów. Oswobodzenie ziem polskich spod okupacji w listopadzie 1918*, Łowicz 1998, s. 11.

wydawało się oczywiste, że galicyjscy Polacy będą dążyć ku niepodległemu państwu polskiemu⁵. 6 grudnia 1916 r. Niemcy i Austriacy ogłosili natomiast rozporządzenie o Tymczasowej Radzie Stanu (TRS), która rozpoczęła prace w połowie stycznia następnego roku. TRS była pierwszą polską instytucją o charakterze państwowym, której członkowie nie pochodzili z nominacji okupantów. Stąd też społeczne oczekiwania wobec niej, jak i samodzielnie budowany program, obejmujący m.in. przygotowanie wyborów do sejmu, opracowanie konstytucji i organizację armii, były wysokie i – jak się okazało – w ówczesnych realiach mocno wygórowane. Niemniej, mimo zaledwie kilkumiesięcznego funkcjonowania tej instytucji, realnym wkładem TRS do odbudowy państwa polskiego okazały się prace zmierzające do tworzenia zrębów administracji państwowej oraz w zakresie przygotowania kadr urzędniczych dla niepodległej Rzeczypospolitej.

Niedługo później w Paryżu odbyła się narada przedstawicieli rządów Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch i Rosji. Premier Francji Aristide Briand poparł stanowisko Rosji głoszące, że akt 5 listopada nie ma podstaw prawnych. Paryż i Londyn zapewniły Piotrogród o swej lojalności, wyrażając jednocześnie „sympatię” dla narodu polskiego. Car z kolei, konsekwentnie zachowując powściągliwość w sprawach polskich, w rozkazie do armii 25 grudnia za cel wojny⁶ wskazał utworzenie wolnej Polski ze wszystkich trzech dzielnic. W gronie liderów państw zachodnich autorem najdalej idących w sprawie polskiej wypowiedzi okazał się prezydent Stanów Zjednoczonych Woodrow Wilson. W orędziu z 22 stycznia 1917 r. stwierdził, że powinna istnieć zjednoczona, niezależna i autonomiczna Polska. Słowa Wilsona – głowy neutralnego państwa – wywołały w Polsce entuzjazm. Ich wagę i konsekwencje doceniał Władysław Leopold Jaworski, znany konserwatywny polityk z Galicji, orędownik opcji austro-polskiej, notując w dzienniku: „Ustępowanie Polsce jest nadzwyczaj doniosły. Zrobił na mnie wielkie wrażenie [...]. Słusznie podkreślono, że Anglia i Francja godzą się na niepodległą Polskę, że to rzecz zadecydowana”⁷. W tej ostatniej kwestii Jaworski się mylił. Złudzeń w tej

---

⁵ D. Jeziorny, *Z perspektywy słabszego partnera. Austro-Węgry a Akt 5 listopada*, [w:] *Akt 5 listopada 1916 roku i jego konsekwencje dla Polski i Europy*, red. J. Kłaczek, K. Kania, Z. Girzyński, Toruń 2016, s. 290.

⁶ W.L. Jaworski, *Diariusz 1914–1918*, Warszawa 1997, s. 144.

⁷ *Ibidem*, s. 155.

sprawie nie miał natomiast dążący do niepodległości Piłsudski. Po orędziu Wilsona, w rozmowie ze swoimi współpracownikami, stwierdził: „Co do Ententy, a Francji w szczególności, wątpię, by w chwili obecnej i tak drażliwej dla niej ze względu na Rosję wobec okupacji całego Królestwa mogła i chciała pójść za gestem Wilsona”⁸. Niemniej przyszły Naczelnik Państwa podkreślał: „Od wielkich demokracji oczekujemy, jako naród o tradycjach i dążeniach demokratycznych, podobnej zachęty i nadziei, jakie przyniosło nam orędzie Wilsona. Polska niepodległa nie może w przyszłości znaleźć się w opozycji w stosunku do państw z zachodu, z którymi łączyły ją zawsze stosunki przyjaźni”⁹.

Sytuacja zmieniała się po upadku caratu w marcu 1917 r. Rosyjski Rząd Tymczasowy przyznał narodowi polskiemu prawo stanowienia o swym losie, choć było ono niepełne, bo nowe państwo polskie miało być połączone z Rosją wolnym sojuszem wojskowym. O granicach miała zadecydować rosyjska Konstytuanta. Mimo ostrożnych deklaracji Rządu Tymczasowego państwa zachodnie uznały, że mają już wolną rękę w sprawie polskiej. Nie ma wątpliwości, że rewolucja w Rosji oznaczała „prawdziwy przełom” dla polskiej akcji propagandowej na Zachodzie¹⁰. Pozytywne znaczenie miało przystąpienie do wojny Stanów Zjednoczonych w kwietniu 1917 r. Niedługo potem, w czerwcu 1917 r., władze francuskie zezwoliły na tworzenie Armii Polskiej, nad którą dowództwo objął pod koniec wojny gen. Józef Haller. Żołnierzy werbowano wśród Polaków – jeńców wojennych oraz emigrantów. Roman Dmowski, który od 1915 r. ze stolic Francji i Wielkiej Brytanii oraz z terytorium Szwajcarii prowadził działalność polityczną na rzecz sprawy polskiej, w sierpniu 1917 r. stanął na czele Komitetu Narodowego Polskiego¹¹. Komitet, sformowany w Lozannie, przeniósł swą działalność do Paryża. Stopniowo został uznany przez rządy państw zachodnich jako reprezentacja interesów polskich. Francja uczyniła to 20 września, Wielka Brytania – 15 października, Włochy – 30 października, a Stany Zjednoczone – 10 listopada.

W obliczu wydarzeń 1917 r. wiązanie przyszłości polskiego narodu z państwami centralnymi traciło sens. Dlatego w lipcu 1917 r. Piłsudski podjął

⁸ W. Baranowski, *Rozmowy z Piłsudskim 1916–1931*, Warszawa 1990, s. 39.

⁹ *Ibidem*, s. 41.

¹⁰ K. Kawalec, *op. cit.*, s. 165.

¹¹ *Ibidem*, s. 154.

BIBLIOGRAFIA

ARCHIWALIA

Archiwum Akt Nowych
Komitet Narodowy Polski

DOKUMENTY PUBLIKOWANE

Archiwum polityczne Ignacego Paderewskiego, t. 1: 1890–1918, oprac. W. Stankiewicz, A. Piber, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973.

O niepodległą i granice, t. 6: *Komitet Narodowy Polski. Protokoły posiedzeń 1917–1919*, wstęp, wybór, opr. M. Jabłonowski, D. Cisowska-Hydzik, Warszawa–Pułtusk 2007.

Territories of Poland under the Domination and Occupation of Austro-Germany, Lozanna 1917.

RELACJE, WSPOMNIENIA

Baranowski W., *Rozmowy z Piłsudskim 1916–1931*, Warszawa 1990.

Dmowski R., *Polityka państwa i odbudowanie państwa*, t. 2, red. T. Wituch, Warszawa 1989.

Dzierzbicki S., *Pamiętnik z lat wojny 1915–1918*, Warszawa 1983.

Hupka J., *Z czasów Wielkiej Wojny. Pamiętnik nie kombatanta*, Lwów 1937.

Jaworski W.L., *Diariusz 1914–1918*, Warszawa 1997.

Polski wir wojny 1914–1918, opr. A. Dębska, Warszawa 2014.

OPRACOWANIA

Chwalba A., *Historia Polski 1795–1918*, Kraków 2005.

Chwalba A., *Samobójstwo Europy. Wielka Wojna 1914–1918*, Kraków 2014.

Florkowska-Frančić H., *Między Lozanną, Fryburgiem i Vevey. Z dziejów polskich organizacji w Szwajcarii w latach 1914–1917*, Kraków 1997.

Historia dyplomacji polskiej, t. 4: 1918–1939, red. P. Łossowski, Warszawa 1995.

Jeziorny D., *Z perspektywy słabszego partnera. Austro-Węgry a Akt 5 listopada*, [w:] *Akt 5 listopada 1916 roku i jego konsekwencje dla Polski i Europy*, red. J. Kłaczek, K. Kania, Z. Girzyński, Toruń 2016.

Kawalec K., *Roman Dmowski*, Warszawa 1996.

Kozłowski Cz., *Działalność polityczna Koła Międzypartyjnego w latach 1915–1918*, Warszawa 1967.

Łossowski P., *Jak Feniks z popiołów. Oswobodzenie ziem polskich spod okupacji w listopadzie 1918*, Łowicz 1998.

Mroccka L., *Galicji rozstanie z Austrią. Zarys monograficzny*, Kraków 1990.

Pajewski J., *Odbudowa państwa polskiego 1914–1918*, Warszawa 1985.

Pajewski J., *Wokół sprawy polskiej. Paryż–Lozanna–Londyn 1914–1918*, Poznań 1970.

Suleja W., *Józef Piłsudski*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2004.

Szklarska-Lohmanowa A., *Sydon Maciej Lorek*, [on-line:], <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/sydon-maciej-loret>.

SUMMARY

At the dawn of independence: “Polish Chronicles” of the Central Polish Agency in Lausanne (August – October 1918)

The volume is an edition of sources on the history of Poland in the last months of the post-partitions period, falling between 1795 and 1918. The main part of the publication contains monthly reports on the situation in the Polish lands, as well as in emigration centres of the Polish population in the Western hemisphere, in the period from August to October 1918. These reports were compiled by the Central Polish Agency in Lausanne and distributed under the common name of „Polish Chronicles”.

The Agency was established in Switzerland in September 1915, i.e. about a year after the outbreak of the World War. The initiator of its creation was Erazm Piltz, an important figure on the Polish political scene at the time. Piltz had been associated since the beginning of the 20th century with the Party of Real Politics, the most important Polish conservative group of the Russian partition. The Agency’s main task became to inform public opinion in Europe about the situation in the Polish lands. The CAP was intended to be politically neutral organisation. However, both the person of its founder and the affiliations of the vast majority of its co-workers quickly placed it in the constellation of structures representing pro-Allied attitudes (with the Polish National Committee at the forefront). This was reflected in the choice of content and tone of the studies produced under the Agency’s banner. This also applies to the „Polish Chronicles” published in this volume.

The scope of interest of the authors of the „Chronicles” covered the entire area of the historical Polish lands. It was not limited to the former territories of the First Republic, but also focused on those parts of Austria-Hungary and Germany which were not part of the Polish state in 1772 (Cieszyn

SUMMARY

Silesia, Upper Silesia). This was yet another expression of the territorial aspirations of the Polish National Committee circles. The subject area of the „Chronicles” is very broad. Its diversity makes it possible to treat it as a kind of photography, recording the state of Polish affairs in the summer and autumn of 1918. A feature of „Chronicles” is a great quantity of quotations. The authors of the Agency’s reports often used long excerpts from newspaper articles.

The primary source of information for the authors of „Chronicles” was precisely press material. They had at their disposal a wide range of newspapers and magazines, both Polish and foreign. The main source of information was, however, the Polish press, which appeared both in the Austrian and German partitions and in the Russian partition. This was a natural consequence of the control of the entire area of interest to the authors of „Chronicles” by the Central States. German-language publications are exploited to a lesser extent in the „Chronicles”: primarily Austrian, less frequently German. The press of the Entente states is mentioned sporadically. The „Chronicles” included in the volume were probably created primarily for the use of Polish political centres which were located in Western Europe at the end of the First World War.

The sources used here are stored in the Manuscripts Department of the Ossoliński National Institute in Wrocław. The „Polish Chronicles” is part of a file with the reference 18632/III („Information and propaganda materials of the Central Polish Agency in Lausanne from 1917–1918”), which is a part of the collection of Maciej Lorek, who worked as a representative of the Central Polish Agency in Rome in 1918. The publication is dedicated to Professor Krzysztof Kawalec, Head of the Department of 19th and 20th Century History at the Institute of History, University of Wrocław, on the occasion of his jubilee.

Keywords: Central Polish Agency in Lausanne, Polish National Committee, orientation dispute, Poland 1918

Niniejsza publikacja zawiera miesięczne opracowania dotyczące sytuacji na ziemiach polskich, a także w skupiskach emigracyjnych ludności polskiej w okresie od sierpnia do października 1918 r. Dokumenty zatytułowane *Kronika Polska* zostały opracowane przez Centralną Agencję Polską w Lozannie, reprezentującą w okresie I wojny światowej orientację proaliantką i ściśle związaną z Komitetem Narodowym Polskim. Tematyka *Kronik* jest bardzo szeroka, odnosi się do spraw politycznych, społecznych oraz ekonomicznych. Ta różnorodność pozwala traktować publikację jako swoistą fotografię, rejestrującą stan spraw polskich latem i jesienią 1918 r.

Tom oddawany do dyspozycji Czytelników reprezentuje rozległą i wciąż rosnącą dziedzinę edycji źródłowych z lat I wojny światowej poświęconych sprawie polskiej, które wprowadzają do obiegu teksty rzucające światło na kluczowy moment w historii Polski XX w., jakim był ostatni etap procesu odzyskiwania niepodległości.

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8368-133-7

